

YAYIMLANAMAYAN KONUŞMALARIM: I

BANA YANSIYAN KONYA İMAJİ KESİTLERİ

[Bugüne kadar pek çok ortamda konuştum. Bu ortamların en doğusunda-ki şehir, Kazakistan Cumhuriyeti'nin eski başkenti Alma Ata, en batısındaki şehir New York, en kuzeyindeki şehir Oslo ve en güneyindeki şehir ise Lefkoşa'dır. Bu dörtgenin arasında kalan pek çok ülkede; hocalık yaptım, oturma başkanlığı üstlendim, bildiri sundum, vb. Şair Çamlıbel'in dediği gibi, 'Bir ömür böyle geçti.' Konuşmalarımın pek azı yayımlanma şansını yakalayamadı. Bunun başlıca sebebi, düzenleyicilerin maddi imkânsızlıkları idi. Bu dizide, Konya'mızda yaptığım konuşmalardan elde kalan bazılarını yer verecek ve tarihe not düşeceğiz.]

***

Konya Meram Belediyesi, 24 Ekim 2003 gününün akşamı, Alaeddin Tepesi'ndeki çok amaçlı salonda bir toplantı düzenler. Anlamli toplantının adı şöyledir: *Konya İmajı Paneli*. Konuşmacılar arasında ben de varım. Ya öbür konuşmacılar? Doğrusunu söylemek gerekirse katılanların tamamını hatırlamakta güçlük çekiyorum. Keşke bu konuş-

malar bir kitap bütünlüğünde bir araya getirilselerdi de biz de bu yazımızı yayımlamasaydık.

Bu toplantı ile ilgili olarak şehrimizin ana caddelerini süsleyen duyuru tahtalarında yer alan kocaman kâğıtların üzerinde konuşmacıların adlarının duyurulması benim için bir ilkti. Galiba son idi de. Neyse böylece adlarımızla hemşehrilerimizin karşısına çıkmış olduk. Ve günü gelince de toplantıyı gerçekleştirdik. Aşağıdaki metin, benim o gün yaptığım konuşmanın tamamıdır. Bakalım Konya'mızın imajı konusunda on yıl önce neler demişiz

Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU

***

İmaj'in Fransızca bir kelime olduğunu (image), İngilizcede de aynı imla ile yazıldığını, bu sonuncu dille ilgili sözlüklerde pek çok karşılığının bulunduğunu hatırlatırmak istedim. Kelimeyi Türkçede **imge** kelimesiyle karşılamışız ama pek sahip çıkamamışız. Artık Sefa Bey'in kitabından, bu toplantının her boydaki duyurularından ve öbür günkü Konya gazetelerinde çıkacak haberlerden sonra **imaj** kelimesi de **şovrum**, **sentir**, **sitar**

türü kelimeler arasındaki şerefli yerini alacaktır!

Ben, biraz farklı bir üslupla yaklaşıyorum konuya; daha doğrusu olaylara. Sadece olayların sonuçlarını değil kendisini de anlatmakla işe başlayacağım. Konyalılığımız nerelerde ve nasıl olumsuz **imaj**larla karşımıza çıkıyor. Unutmadan söyleyeyim, Konyalılığımızın pek çok da olumlu imajı vardır. Ben bunlardan biriyle söze başlamak istiyorum.

Bilirsiniz, yeni tanıştığınız insanlar hemen soruverirler:

“Nerelisiniz?”

Cevabı alınca da ardından da ekleyiverirler:

“Neresinden, içinden misiniz?”

Ben içinden olduğumu söyleyince karşımdaki kişi kültür ve eğitim seviyesine, yaşına, memleketine göre tepki koyar ortaya:

“Sahi mi, hiç benzemiyorsunuz!”

Bu bir olumsuz imajdır. Bir başkasının tepkisi şöyledir:

“Maşallah, maşallah... Ne güzel... Demek Mevlâna diyarındasınız.”

Bu sonuncu yeni dostumuzun bana karşı olan tavrı birdenbire başka güzellikleri de yanında getirir:

“Üç yıl önce Konya’ya gitmiştim, Mevlâna’yı ziyaret için... Ne güzeldi şehriniz, insanların...”

Sonra bana yöneltilen iltifatlar başlar:

“Konyalı olduğunuz zaten yüzünüzdeki nurdan belli oluyor...”

Ve sonra devam edilir:

“Kapı Camii’nde kıldığım ikinci namazını asla unutamıyorum...”

***

Konyalılığım pek çok yerde farklı sorularla karşılaşmama yol açmıştır. Kafalarında özel bir Konyalı imajı oluşturan insanlar benim Konyalı olabileceğime asla inanmamışlardır. Ben, âdeta onların yanılmalarına yola açmışım, onları hayal kırıklığına uğratmışım gibi

durumlar ortaya çıkmıştır. Bu konunun örneklerine geçmeden önce, ülkemiz için uygun görülen bir çarpıklığı hatırlatmak isterim.

Ben araştırmadım, ancak ilgili birimlerde konu ile ilgili sayılar vardır. Acaba, ülkemizde bir yılda kaç adet **fes** üretilmektedir? Evet, yanlış işitmediniz, şu eskiden başlarımızı örtmek için giydiğimiz bir tür başlık olan **fes**! Acaba bunların kaç tanesi dinî hayatımızın gereği olarak kullanılmakta, kaç tanesi başta İstanbul Kapalı Çarşısı olmak üzere ülkemizin değişik yörelerinde pazarlanmaktadır? Kıyılarına demir atan otellerin satış birimlerinde yabancıların alımına sunulan fesleri, ayrıca lokanta, kahvehane, vb. iş yerlerinde çalışanlara da giydirmiyor muyuz? Mevlâna Alanı civarında bunu satan esnafımız yok mu? Belki Konya’daki bazı lüks otellerin ilgili bölümlerinde hizmet sunanlar da bu başlığı giyiyorlardır!

Zaman zaman Avrupalıların kari-katürlerinde fesli olarak yer aldığımızı hatırlayınız. Ne kadar kızıyoruz. Onların ne alçaklıklarını koyuyoruz, ne de düşmanlıklarını... Oysa fes tüccarları satışlardan memnun, fesli garsonların servi yaptığı iş yerleri memnun... O hâlde bizim bu manzaralara kızmaya hakkımız var mı? Elbette olmamalıdır. O imajı biz yaratmışız, o imaja biz kızmıyoruz.

Gelelim benim Konyalılığımın imaj katındaki izlerine...

Ben, bazılarınız iyi bilirler, Çaybaşıyım. Fabrünnisa Mahallesi’nin dört ana Caddesi’nden biri olan Çaybaşı Caddesi üzerindeki 22 numaralı evde doğmuşum. Biz çocuklar oralarda **teyze**’ye **dize**, **yenge**’ye **yinge**, **amca**’ya **emmi**, **enişte**’ye **inişte** derdik; öyle işittik, öyle öğrendik, öyle söyledik. Bir yazımda da belirttiğim üzere, 1951 yılının yaz başında tarihî Hâkimiyeti Milliye İlkokulunu bitirip de yine tarihî Konya Lisesinin orta kısmına kaydolunca dünyamız birdenbire değişivermişti. İlkokulda iken sınıfımızdakilerin ta-

mamına yakını benim yetiştiğim ortamın çocukları idi. Ancak ortaokula başlayınca gördüm ki arkadaşlarımızın arasında okumuş kesimin **teyze, yenge, amca enişte** diyen çocukları var. Bazı memur çocukları ise zaten Konyalı olmadıkları için Konya ağzına yabancı idiler. Biz, biraz onların, biraz da 8-10 ayrı öğretmenin konuşmalarıyla karşı karşıya kalmıştık. Anlamıştım ki bu yeni ortama ayak uydurmak zorundayım. Uydurdum da.

1960-1961 öğretim yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne öğrenci olarak yazıldım. Kalabalık bir sınıftık. Sınıfımızda hiç tanımadığım üç Konyalı daha vardı. Bunlardan biri olan rahmetli Prof. Dr. Harun Tolasa ile ayrıca Çapa Yüksek Öğretmen Okulunda da yatılı olarak okuyorduk.

Yüksek Öğretmen Okulunun öğrencileri arasında Trakya Bölgemizden gelenlerin oranı dikkati çekecek kadar çoktu. İşte bunlardan biri, bana şöyle bir soru yöneltti:

“Saim, ya sen Konyalısın, ya Harun. İkinizin birden Konyalı olması mümkün değil, çünkü konuşmalarınız farklı!”

Bir dereceye kadar haklı idi. Ben artık lise eğitiminin bana verdiği bir kazanımla İstanbul ağzını yani Türkiye Türkçesini konuşuyordum, Harun ise bazı seslerin çıkarılmasında Konyalılığını koruyordu. Aslında o sesleri ben de koruyordum ama kullanmıyordum. Ancak Çaybaşı'na gelince ev halkıyla, arkadaşlarımla, yine **gî'li, ıccık'lı, hay aba'lı** konuşmalarımı sürdürüyordum.

Acaba, meşhur “Kaf'ı gaf okuyan Konyalı” sözünün bu işte rolü yok mu? Bu imajı biz konuşmalarımızla yaratmadık mı?

Bizim ses ile ilgili bu imajımız başka illerimizde de kendisini gösterir. **Bana bak** yerine **beni bak** demek de bir bölgenin özelliği değil midir? Veya **bikâye** kelimesinin **a'sını** kalın okuyarak **bikaye** diyen Fransızca profesörüne

ne diyeceğiz? “Nerelisin?” sorusuna, başkentten üçra bir köyünden olduğunu gizlemeye çalışan gencin, “Angaralıtım.” demesini nasıl karşılayacağız?

O hâlde, konuşmamıza dayalı bir **imaj yönlendirmesi** vardır. Biz, güzel Türkçemizle konuşuyorsak en azından genç kuşaklar bizi biraz daha farklı tanıyacaktır. Ama biz, “Tabancamun sapını gülle donatacağım.” diyen Karadeniz uşağı veya “Senin Allah'ına gurban.” diyen Adanalı delikanlı gibi konuşup imajımızın sürekliliğini koruyacaksa yaşasın gonyalılığımız! Yaşasın Konyalı imajı!

Aşağıdaki olay dünyanın öbür ucunda yaşanmıştır. Bizim Konyalı imajımız oralarda bile karşımıza soru olarak çıkmaktadır.

Yıl 1974, Mayıs ayının dördü. Amerika Birleşik Devletlerinin en batısındaki California eyaletinin en büyük şehri Los Angeles'a ayak basıyorum. 13 ay kalacağım bu şehirdeki tek karşılayıcı bir Türk. Trakyalı, Darüşşafaka Lisesi ve Robert Koleji mezunu Seyfi Karabaş. Bana bir ev kiralayınca kadar üç beş gün onun misafiri oluyorum. Daha ilk akşam yemeğimizde, doktorası bitmek üzere olan bu delikanlının bana yönelttiği ilk soru ne idi, tahmin edebilir misiniz! Konya oturak âlemleri. Kafasında oluşturduğu âlemlerin doğru olup olmadığı, o âlemlerin hâlâ yaşanılıp yaşanılmadığı, tepsi üstünün hâlâ yaşatılıp yaşatılmadığı gibi bir sürü soruyu sıralayıverdi.

Atalar boşuna dememişler: Adımız çıktı dokuza; inmez sekize. Bu da o hesap.

Türkiye'ye döndükten sonra, Atatürk Üniversitesindeki dergi koleksiyonlarını tararken dikkatimi bir şey çekmişti. Meğer bu oturak âlemleri başta Kastamonu olmak üzere pek çok ilimizde yaşanıyormuş. Adını hatırlamadığım bir dergi, âdeta bu konuda bir dizi yazı hazırlamıştı. Tabii Konya'mız da vardı.

Peki, niye o iller değil de Konya!..

Niçin bu işi bizimle özdeşleştiriyorlar? Kastamonulu halk bilimi araştırmacısı, dostumuz eski genel müdür Nail Tan, ilinin böyle bir imajı olmadığını söylüyordu. Onlar mı imaj tazelemişti, biz mi hovardalığı sürdürüyorduk?

Büyüğümüz Sefa Odabaşı'nın son kitabının adı **Konya İmajı...** Bu kitapla ilgili olarak geçenlerde, DHA Konya muhabirlerinden M.K.Y. imzalı bir haber geçildi. Haberin Hürriyet'teki başlığı **Oturak Alemi'nin Kitabını yazdı**, Milliyet'teki başlığı ise **Oturak âleminin 'raconu' yazıldı**. Haberlerin ikisi de 15 Ekim 2003 tarihli... Elbette başka gazeteler de bu ajans haberine sarılmıştır. Bu başlıklar İstanbul'da mı imal edildi, yoksa Konya'dan mı böyle gitti? Doğrusu merak ediyorum.

Bir de tezat oluşturan iki olayı ele almak istiyorum. Ara sıra gazetelerde bir haber çıkar; konu, ülkemizdeki içki tüketimi. Genelde Konya ilk beş ilin arasında yer alıyor. Obür yandan Konyalı hanımların kılık kıyafetlerine takılıp "kara çarşaflı" diye de haber yapılır. Bu tezadı Konya ortak paydasında birleştirmek elbette zordur ama bizim ulusal basın bunu yapıyor. Konya'nın içki içen kesimi ayrıdır, geleneksel kıyafetlerini giyen kadın kesimi ayrı... Kaldı ki Konya, farklı yapılarda 31 ilçesinden oluşan devlet gibi bir ildir.

Bir de bazılarının ağzından düşürmedikleri şu saçmalık var: "Ben Konya'yı böyle bilmiyordum!" Peki kardeşim, sen Konya'yı nasıl biliyordun? Başu açık olan, mevsiminde dekolte giyen hanımları kıştır kıştır kesiyor muyduk? Neydi senin kafanda oluşturduğun imaj? O imaj nerede oluşmuştu? Hangi şartlı refleksi seni böyle düşünmeye zorluyordu?

Son bir ay içinde yaşanan iki olaya da dokunmak istiyorum. Büyük milliyetçi, eski senatör, yazar ve doktor Fethi Tevetoğlu'nun kulağı küpeli şarkıcı bir torunu var. Konya'dan ayrılırken gençlerimiz onun bindiği arabanın kaportasına dudaklarını yapıştırmasını yadırgayan bu küçük boylu delikanlı ve onu yönlendiren gazeteci yeni bir imaja

çanak tutmuyorlar mıydı?

Aktaracağım ikinci olaydan bir Konya gazetesindeki bir köşe yazısından haberdar olduk. **Anadolu'da Manşet'in** 21 Ekim 2003 tarihli sayısında Erdoğan Nesimoğlu **Bence** köşesindeki yazısına şu başlığı atmıştı: **Kötü söz sahibine aittir...** Doğrusunu isterseniz, yazıyı okuyacak zamanım yoktu, ancak başlık güzeldi ve ilgimi çekti. İyi ki okumuşum.

Birileri incinmesin, biz de fincancı katırlarını ürkütmeylem diye yazının özünü ve sahibine ait sözleri vermekle yetineceğiz.

Birileri gelmiş Konya'ya, bir toplantı düzenlenmiş. Bu arada konuşan bir yönetici Konyalıları kastederek şöyle demiş:

"Bunlarda iş disiplini, ve iş ahlâkı denen bir şey yok. Bunlar bir ...tan anlamıyor."

Ben bu yazıyı aynı gün (21 Ekim) yazdığım için gazeteğe bir düzeltme gelecek mi, bilmiyorum. Ancak bu konuşma televizyonlarda da yayımlanmış. Sayın yazara göre bu konuşma "Konyalı sanayicilere karşı yapılan bir hakaret." Yalnız onlara mı, hepimize... Tevetoğlu'nun torunu, oturak âleminin raconu, sanayicilerimize seslenen yönetici derken biz yine gündemdeki yerimizi koruyoruz. Konya eski tas, eski hamam.

Bir bölümünü yaşadığım olaylardan aldığım örneklerin yardımıyla konuşmamızın sonuna geliyorum. Konya ile ilgili olumsuz yargıları düzeltmek Konyalıların görevidir. Bu yargıların sürüp gitmemesi bizim özel çabalarımızla gerçekleşecektir. Eğer biz davranışlarımızı, konuşmalarımızı, eğlencelerimizi, hakkımızdaki yargıların haklılığını ortaya koyacak şekilde sürdürüp gidersek hiç şikâyetçi olmayalım, gelişmelerden yakınmayalım; "Kendim ettim..." deyip köşemize çekelim. Yok, eğer varsa bazı yanlışlarımız ve onları düzeltmek istiyorsak mutlaka buna bir çıkar yol bulmalıyız. Reklamla mı, gösteri ile mi, kitap veya broşürle mi, her ne ile olacaksa, karar verip yola çıkmalıyız. Yoksa sakın kimse bu imajdan ötürü atma fırça gibi uğunup durmasın.

700. VUSLAT YILDÖNÜMÜNDE SULTAN VELED HAKKINDA YAZILMIŞ ŞİİRLERDEN BİR DEMET

Dr. Yakup ŞAFAK

Bilindiği üzere Mevlâna'nın babası, Sultânü'l-ulemâ Bahâeddin Veled, ailesi ve bir grup yakını ile Belh'ten ayrılıp Hac görevini yerine getirdikten sonra Anadolu'nun muhtelif şehirlerini dolaşarak ve bazen ikamet ederek en nihayetinde Lârende'ye, yani bugünkü Karaman'a yerleşmişlerdi.

Aile yedi yıl Lârende'de ikâmet etti. Bu süre içerisinde Mevlâna'nın annesi Mü'mine Hatun ve ağabeyi Alâeddin vefat ederek buraya defnedildiler. Muhammed Celâleddin'i 18 yaşında iken kafilde bulunan Hâce Lâlâ-yı Semerkandî'nin kızı Gevher Hatun'la evlendirmişler, bu evlilikten 623 (1226) yılında Bahâeddin Muhammed (Sultan Veled) ve bir yıl sonra da Alâeddin Muhammed dünyaya gelmişti.

Mevlâna ailesi, bu iki çocuğun yetişmesi ve iyi tahsil görmesi için gerekli çabayı gösterdiler; onları dedeleri Lâlâ Şerefeddin ile Şam'a gönderdiler. Bunun sonucunda bilhassa fıkıh ilminde yüksek bir mevki kazanan Bahâeddin, babasına büyük bir sadakatle bağlanmış, daima onun yanında olmuş ve izinde yürümüştür. Aynı şekilde babasının can dostu Şems-i Tebrîzî'ye de sadakatle hizmette bulunmuş, onun ilim ve irfanından istifade etmiştir. Diğer oğlu Alâeddin ise Şems'in öldürülmesi olayına karıştığı için aileden ayrılmış ve genç yaşta vefat etmiştir.

Ahmed Eflâkî'nin bildirdiğine göre Mevlâna, Şems-i Tebrîzî'den sonra kendisine arkadaş ve halife edindiği Salâhaddin-i Zerkûb'un

kızı Fatıma Hatun'u oğlu Sultan Veled'le evlendirmiş; bu evlilikten "üç akıllı ve kuvvetli" çocuğu olmuştur. Bunlar, Celâleddin Emir Ârif Çelebi, Âbide Mutahhara ve Ârife Şeref Hatun'dur. Aynı kaynağın verdiği bilgiye göre, Sultan Veled, Fatıma Hatun'dan başka Nusret ve Sünbüle isimli iki cariyeyi de nikâhı altına almış; bunların birincisinden Şemseddin Emir Âbid, ikincisinden Salâhaddin Emir Zâhid ve Hüsâmeddin Emir Vâcid Çelebiler dünyaya gelmiştir (*Ariflerin Menkıbeleri*, İst. 2006, s. 721-722).

Engin fikirleri kadar Anadolu'nun birliğinin sağlanması ve yurt edinilmesinde büyük rolü bulunan Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin 1273'te vefatından sonra Hüsâmeddin Çelebi, Sultan Veled'e babasının yerine geçmesini teklif etmiş, o ise bunu kabul etmeyerek kendisinin bu makamda kalmasını istemiştir.

Hz. Mevlâna'nın sâdik halifesi ve *Mesnevi*'nin kâtibi olan Hüsâmeddin Çelebi, 10 yıl kadar hizmetten sonra 1284 yılında vefat edince, onun makamına Sultan Veled geçmiş; Mevlâna'nın usûl ve adabını tanzim ederek ömrü boyunca babasının fikirlerini ve tasavvufî anlayışını yaymaya gayret etmiş; devlet büyükleriyle iyi ilişkiler kurarak Anadolu'nun çeşitli illerine halifeler gönderip şubeler açmıştır. Uzun yıllar bu makamı hakkıyla temsil ederek kendisi de bu yolda manzum ve mensur çeşitli eserler kaleme almıştır. Bilhassa yazdığı Türkçe şiirlerle Türk edebiyatı-

nın Anadolu'daki tesisinde de mü-
him rol oynayan Sultan Veled, 10
Receb 712 (11.11.1312) tarihinde
Hakk'a yürümüŒ; ondan sonra da
Mevlevîlik daima Mevlâna'nın so-
yundan gelen ve "çelebi" diye anılan
kiŒilerce temsil edilmiŒtir.

1941 yılında *Sultan Veled
Divanı*'nı neŒrederek ilim dünyasına
büyük bir hizmette bulunan Feri-
dun Nâfız Uzluk (öl. 1974), bu ese-
rin mukaddimesinde Œöyle der: "Di-
yeceğim o ki eğer o bulunmasaydı,
mevlevî tarikatı ya kurulmaz yahut
pek kısa ömürlü olur ve hele cihan-
Œumul olmazdı. Belki onda Œairlik
bakımından parlak manzumeler bu-
lunmadığı Œöylenbilir. Œiiri, sırf ga-
yesine ulaŒmak için vasıta olarak
kullanan bir zat, eserlerinde sanatı
ikinci plâna terk edecektir. 90 yıl
gibi her faniye az nasip olan hayatı-
nı, yalnız, babasının, dedesinin, mü-
rebbilerinin ilmî, tasavvufî hallerini
kayd (etmeye) veya onların Œözlerini

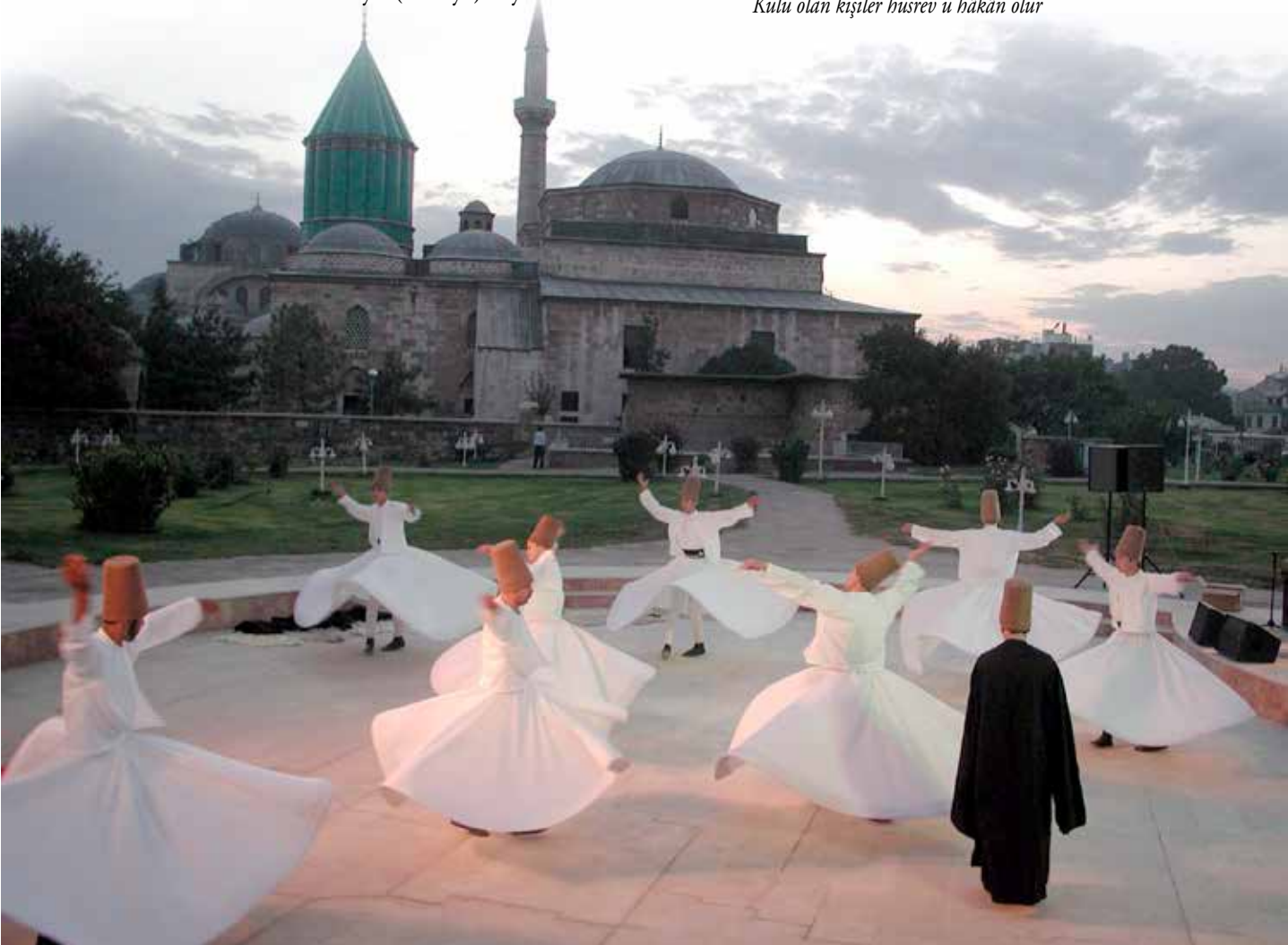
Œerh ve izaha sarf eylemiŒtir. Sultan
Veled, bütün ođullara örnek olacak
feragatle kendi varlığını, babasının
ve onun dostlarının irfan denizinde
yok etmiŒtir." (s. 26-27)

Sonuç olarak büyük mütefekkir
ve mutasavvıf Mevlâna Celâleddîn-i
Rûmî'nin fikirlerinden ilhamını ala-
rak oğlu Sultan Veled tarafından sis-
temli bir tarikat hâline getirilen
Mevlevîlik, aŒk, Œevk, semâ ve safâ
yolu olarak bilinmiŒ; müntesipleri
asırlarca toplumumuza zarafetleri,
ince ruhları, sanatkârlıkları ile hiz-
metlerde bulunmuŒlardır.

Sultan Veled Hazretleri'nin vus-
latının 700. yıldönümünde kendisi-
ni rahmet ve minnet duygularıyla
anıyor ve "berg-i sebz" kabilinden,
onun hakkında yazılmıŒ Œiirlerden
bir demet sunuyoruz:

AHMED EFLÂKÎ (1360):

*Ey ki bezâr âferin bu nice sultân olur
Kulu olan kiŒiler hüsrev ü bâkân olur*

Ayağının tozunu sürme çeken gözüne
Nesne görür gözü kim vâlih ü hayrân olur

Şerbetinin katresin her kim içer cür'asın
Gönlü Güher doluben sinesi ummân olur

Sen malına tapmagıl köşk ü saray yapmagıl
Şol çalışıp yaptığın son ucu vîrân olur

İşbu sûretdir kamu ol dayıdır bu amû
Şartı Müselmanlığın sıdk ile îman olur

Sana dîrem ey dede sanma devî dünyede
Nefsi devin zabt eden dinde Süleymân olur

Beslemegil tenini ni'met ü biryân ile
Bir gün olur bu tenin tamuda bir yan olur

Tutar isen buyruğun terk edegör ayruğun
Taş u demir mumlayın hikmete fermân olur

Bir kişi kim mal bulur sanma ki devlet bulur
Devleti bulan kişi Allahî bulan olur

Hâlkını isteyen nâ-halef olmuş değil
Halka gönül bağlayan sonra peşimân olur

Ey başına der öğün Allahî iste bugün
Uslu sözüdür yükün bunda ne yalan olur

Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bay ise sultân olur

ŞEYH GÂLİB (1799):

Görünür sûret-i cânân gönülden gönüle
Geçer âyîneye mihmân gönülden gönüle

Safha-i sineni âmâde-i feyz-i nefes et
Nakş ola mihr-i Süleymân gönülden gönüle

Kândan dürce gelip gevher-i ma'nâ durmaz
Seyr eder tâb-ı nigîndân gönülden gönüle

Nakş-ı Çini olur âyîne-i Rûmî'de ayân
Aça gör revzene-i cân gönülden gönüle

Almada vermede mir'ât-ı mukâbil gibidir
Keşf olur sırr-ı azîzân gönülden gönüle

Bir midir mey hum-ı sâgarda leb-i sâkide
Fark eder neş'e-i irfân gönülden gönüle

Tıfl-ı mısra'larıdır san gazel-i yek-saddan
Âşinâlıktadır ihvân gönülden gönüle

Fehm et engüşt-i işâret gibi Gâlib neyler
Gösterir râh-ı nümâyan gönülden gönüle

Dürr-i manâ-yı çekip rişteye Sultân Veled
Dizdi bir subha-i mercân gönülden gönüle

***

Ma'den-i lutf u kerem Hâzret-i Sultân Veled
Nev-bahâr-ı heme-dem Hâzret-i Sultân Veled

Pertev-i terbiyet-i nûr-ı ziyâya mazhar
Mâh-ı hurşîd-i alem Hâzret-i Sultân Veled

Oldu perverde-i âgûş-ı cenâb-ı Hünkâr
Basdı eflâke kadem Hazret-i Sultân Veled

Oldu gevhâresi esnâr-ı pederden sırâb
Nüş edip şîr-i hikem Hâzret-i Sultân Veled

Nakl eder ehl-i dile tîr ü rebâbın sırrın
Ârif-i levh ü kâlem Hâzret-i Sultân Veled

Davi-yi fazlını te'kid için eyleser sezâ
Be-ebi ile kasem Hâzret-i Sultân Veled

Eyledi himmet ile devr-i sipihri tanzîm
Şâh-ı pervâne-haşem Hâzret-i Sultân Veled

Sıhhat-i kavline Sıddik ü Alidir şâhid
İftihâr ettiği dem Hâzret-i Sultân Veled

Bendelik saltanâtı Gâlib'i kılsın ihyâ
Bahş edip feyz-i himem Hâzret-i Sultân Veled

***

Ey mazhar-ı nûr-ı Şems eyle sırr-ı Ehad
Hem cedd-i mülûk hem şeh-i ced-ber-ced
Evlâdların başı için rahm eyle
Bu Gâlib'e ey Hazret-i Sultân Veled

ESRAR DEDE (1797):

Mir'ât-ı cemâl-i Pîr Sultan Veled
Hünkârımıza vezîr Sultan Veled
Kaldım reh-i iftirâkda pâ der gil
Ol bendene dest-gîr Sultan Veled

MEHMED NÂZİM PAŞA (1926):

Zevk-i aşkı matbah-ı Mollâ'da ikrâr eyledim

Tâb-ı âteş-bâz ile sûzîşler izhâr eyledim

*Seyyid-i Sırdân'ın oldum vâye-dâr-ı himmeti
Mahzen-i Zer-kûbdan cevherler işâr eyledim*

*Nûra gark oldum füyûzât-ı Ziyâü'l-Hakk ile
Şems'e döndüm âşıkâne neşr-i envâr eyledim*

*Hazret-i Sultân Veled lutfuyla oldum kâm-yâb
İltifâtıyla dil-i mahmûrî hüşyâr eyledim*

*Nâzım oldum cephe-sâ-yı feyz-i Mevlânâ-yı Rûm
Hamdlî'llâh rü'yet-i envâr-ı didâr eyledim*

HÜSEYİN VASSAF (1929):

*Bir Süleymân-ı himem-tebdîrdir Sultan Veled
Misl-i devr-i Âsaf âlem-gîrdir Sultan Veled*

*Müftî-yi hayru'l-halef-takdîrdir Sultan Veled
Yâ'ni mahdûm-ı Cenâb-ı Pîr'dir Sultan Veled*

ABDÜLBAKİ (BAYKARA) DEDE (1935):

*Ey nûr-ı uyûn-ı Pîr Sultan Veled
V'ey âşîka dest-gîr Sultan Veled
Allah bilir cihanda yektâ sensin
Ey vâhid-i bî-nazîr Sultan Veled*

MEHMED ŞEMSEDDİN MISRÎ (1936):

*Bâb-ı kabûlü etme sed dergâha geldim kulma red
Bî-çâreyim eyle mededyâ Hazret-i Sultân Veled*

*Bü-Bekr-i Hayder neslisin Monlâ-yı Rûm'un neclisin
Fabr eylesek de haklûsın yâ Hazret-i Sultân Veled*

*Ey nûr-ı çeşm-i vâsılîn v'ey ârif-i aynel-yakîn
Sırr-ı celil-i şems-i dînyâ Hazret-i Sultân Veled*

*Şems-i hakikat pertevi müşkil-güşâ-yı Mesnevî
Mülk-i fenânın hüsvreviyâ Hazret-i Sultân Veled*

*Sensin sehâvet mâdeni sensin kemâlât mahzeni
Tür-ı tecellî Eymen'iyâ Hazret-i Sultân Veled*

*Ey ârifânın serveri v'ey âşîkânın rehberi
Meydân-ı aşkın saf-deri yâ Hazret-i Sultân Veled*

*Ey sâhib-i ilm ü hikem medhinde âcizdir kalem
Mümkün mi vasfın eyleyim yâ Hazret-i Sultân
Veled*

*Ey dâhil-i bezm-i visâl v'ey sâhib-i mecd ü kemâl
Cem' oldu sende kâl u hâl yâ Hazret-i Sultân
Veled*

*Şemsî-i Mısrî-i zelil dergâhına oldu dahîl
Bî-çâreye ol sen delîl yâ Hazret-i Sultân Veled*

VELED (İZBUDAK) ÇELEBİ (1953):

*Ey necl-i necîb-i Pîr Sultan Veled
V'ey mürşid-i bînazîr Sultan Veled
Bu abd-i hakire dest-gîr ol, kerem et
Bî-çâreye dest-gîr Sultan Veled*

KUDÜS MEVLEVÎHANESİ

Ahmet KUŞ

Günümüzde Türkiye sınırları dışında bulunan mevlevîhanelerden birisi de Kudüs Mevlevîhanesi'dir. Kudüs Mevlevîhanesi'ni biri 2006'da diğeri de 2010 yılında olmak üzere iki kez ziyaret ettik. İlk ziyaretimiz "Dünya Mevlevîhaneleri Belgeseli", ikinci ziyaretimiz ise "Büyük Selçuklu Mirası Projesi" içindi. Bu yazıda sizlere her iki ziyarete ilişkin Kudüs Mevlevîhanesi hakkındaki izlenimlerimi aktarmaya çalışacağım. Kudüs Mevlevîhanesi, surlar içerisinde şehrin kuzeyinde Şam Kapısı ile Herod Kapısı arasında bulunuyor. Mevlevîhanenin bulunduğu bölge biraz yüksekçe bir yer. Haçlı döneminde burada bir kilise bulunuyormuş. Mevlevîhane camisinin kiliseden camiye dönüştürülmüş olması bunu doğruluyor. Evliya Çelebi 1672 yılında hacca giderken Kudüs Mevlevîhanesi'ni de ziyaret etmiş fakat burası hakkında seyahatnamesinde pek fazla bilgi vermemiş. Mevlevîhanenin ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmiyor.

Eski Kudüs'ü çevreleyen 4 km uzunluğundaki surlar üzerindeki yedi kapının en görkemlisi Şam Kapısı. Kanunî Sultan Süleyman tarafından 1542 yılında surların tamiri sırasında yaptırıldığı için günümüzde kapının karşısındaki caddeye Sultan Süleyman adı verilmiş. İki kulesi bulunan kapı doğu Kudüs'te Filistinlilerin yaşadığı bölgenin merkezinde yer alıyor. Kapıdan girerince Arap Pazarı denilen çarşı başlıyor. Sur içindeki eski Kudüs klasik Orta-

doğu şehirlerine has özellikler taşıyor. Bölgenin çoğu şehirlerinde olduğu gibi burada da binalar taştan inşa edilmiş. Sokaklar çok dar ve hep

*Kudüs
Mevlevîhanesi
Camii*

Mevlevîhanenin avlu girişi

Üç dilde yazılmış El Mevleviye Sokağı'na ait levha

birbirine bağlı. Kudüs'ün her yanında olduğu gibi korku burada da hüküm sürüyor, sur kapılarında İsrail askerleri nöbet tutuyor. Sokaklar kameralarla donatılmış. Bu olağanüstü güvenlik tedbirlerine rağmen hayat normal akışı içerisinde devam ediyor. İnsanlar surun dar sokaklarında yürüyerek işlerine gidiyor, çocuklar olanca saflıklarıyla oyun oynuyorlar. Gerçi bu sadelik ve sakinlik fırtına öncesi sessizlik gibi bir şey... Her an bir şey oluverecekmiş gibi bir his var insanın içinde. Kudüs'ün taş sokaklarında yürüyebilmek ise ayrı bir bahtiyarlık.

Kudüs, üç ilahi dinin buluştuğu mukaddes bir şehir. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Miraç yolculuğunu yaptığı, Hz. İsa'nın doğup yaşadığı, Hz. Süleyman'ın kutsal mabedini inşa ettiği ve daha birçok peygamberin yaşadığı, Allah yolunda mücadele ettiği, şehit düştüğü mukaddes topraklar... Tüm bu özellikleri nedeniyle Kudüs ve çevresi Müslümanlar için olduğu gibi Yahudiler ve Hıristiyanlar için de mukaddes kabul ediliyor. Kudüs'ün Müslümanlar için mukaddes bir belde olmasının en önemli sebebi ise mübarek Mescid-i Aksa'nın bu şehirde bulunması. Kudüs için Yahudiler ve Hıristiyanlar genellikle Yeruşalayim adını kullanıyorlar. Kudüs'ün nüfusunun yaklaşık 760 bin civarında olduğu tahmin ediliyor. New York, Toledo, Konya ve Fes Kudüs'ün kardeş şehirleri.

Kudüs Mevlevîhanesi, El Mevlevîye Sokağı ile İbn-i Cerrah Sokağı'nın kesiştiği noktada yer alıyor. Kitaplardan öğrendiğimize göre tekke, Osmanlı'nın Kudüs'ü fethinden hemen sonra 1516 – 1539 yılları arasında kurulmuş. Tekke'den geriye cami, minare, semahane, türbe, şeyh evi, kuyu ve derviş hücreleri kalmış. Cami ve minare yakın bir zaman önce restore edilmiş. Cami bir

kiliseden çevrilmiş. Camide şu anda vakit namazı kılınmıyor. Yapılan tamiratlar sırasında Mevlevilikle ilgili simgeler yok edilmiş. Sadece o günlerden yadigâr El Mevlevîye Sokağı'nın adı kalmış. Mevlevîhane günümüzde mimari açıdan oldukça değişmiş ve karmakarışık bir yapı topluluğu haline gelmiş. Avlunun batısı sokak ve köprülül evlerle çevrili. Kuzeyde cami, minare ve semahane, ortada 1854 yılında vefat eden Şeyh Hacı Ali Dede'nin mezarı, bunun doğusunda ise derviş hücreleri bulunuyor. Türbe ikinci kattaki semahaneye çıkan merdivenlerin alt tarafında yer alıyor. Avlunun etrafındaki şeyh evi ve derviş hücreleri günümüzde Filistinli aileler tarafından mesken olarak kullanılıyor.

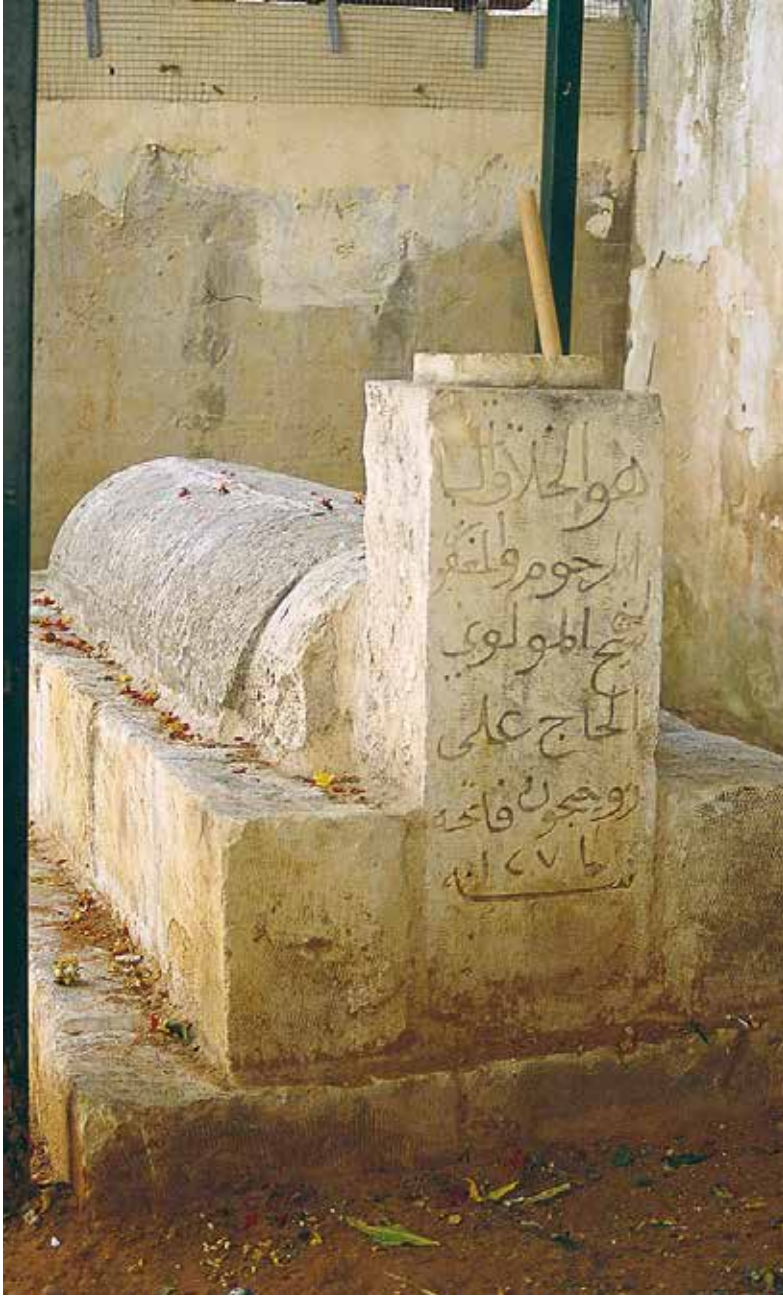
12 Aralık 1991 tarihinde mevlevîhanenin son şeyhi Adil El Mevlevîye Trablusşam'a yerleştikten sonra Kudüs Şer'îye Mahkemesi, Evkaf Müdürlüğü'nü Mevlevîhane Vakfı'na müteveli olarak atamış. Evkaf Müdürlüğü'ne geçen mevlevîhanenin cami haricindeki diğer bölümleri mesken olarak kiraya verilmiş. Saydığımız binaların çoğunluğu şu anda mesken olarak kullanılıyor. Müslümanlar Kudüs'te mülk alamadıkları için ellerinde bulunan her türlü imkânı değerlendiriyorlar. Kimi binasının üstüne bir kat daha çıkıyor, kimi de etrafında yer alan eski bir binayı tamir edip kullanmaya başlıyor. Mevlevîhanenin bazı binaları da bu şekilde mesken olarak kullanılıyor. 2006 yılındaki ziyaretimizde semahane, şeyh evi, derviş hücreleri ve türbe içerisinde bütün uğraşlarımıza rağmen çekim yapamamıştık. Bu birimler mesken olarak kullanıldığı için izin alamamıştık. Buralarda kiracı olarak oturan Filistinli aileler sadece bize değil, ziyarete gelen diğer insanlara da şüphle bakıyorlar. Oturdukları evleri kaybetmekten korkuyorlar.

Kudüs Mevlevîhanesi Camii'nin harimi

Türbenin girişi

Şeyh Hacı Ali Dede'nin mezarı

2010 yılındaki ikinci ziyaretimizde yanımızda Kudüs'teki Özbek Tekkesinin Şeyhi Abdülaziz Buhari bulunduğu için türbe de dahil her tarafı görme imkânımız oldu. Mevlevîhane 2006'daki haliyle duruyor. Herhangi bir değişiklik yok. Yalnızca avludaki ağaçlar biraz daha büyümüş. Zeminden hafif aşağıda

yer alan türbeye kemerli bir bölümden giriliyor. Kemerin alt tarafına demir korkuluklar yapılmış ve bu korkuluklara monte edilen saksılarda rengârenk çiçekler bulunuyor. Kemerin üst kısmına da saksılar asılmış. Bu köşe avluya ayrı bir hava vermiş. Türbenin içerisinde üç tane sanduka bulunuyor. Sandukaların etrafı korkuluklarla çevrilmiş. Türbedeki mezarların tekkenin önceki şeyhlerinden Hasan Dede, Ali Dede ve Daniş Dede'ye ait olduğu söyleniyor. Burada kalan üç aileden biri semahanenin de içinde bulunduğu kısımda oturuyor. Bu aile Abdülaziz Bey sayesinde semahaneyi görmemize izin veriyor ve semahanenin de içini fotoğraflıyoruz. Oturma odası olarak kullanılan semahane içerisinde bir de kitabe bulunuyor. Kitabenin de fotoğrafını çekiyoruz. Kitabeye göre semahane ve minare 1586 yılında Kudüs Emiri Gazi Ebu Sayfayın tarafından yaptırılmış. İlk gelişimimizde semahane ve türbenin içini görememiştik, buraları görüntülememiz çok iyi oldu. Elbette ki bu iyiliklerde Abdülaziz Beyin rolü büyük. Mevlevîhanede kalanları tanıdığı için işlerimiz çok kolaylaştı. Kendimiz gelseydik belki de avlu kapısından bile giremeyecektik. Zaten Arapça bilmediğimiz için anlaşmamız da zor olacaktı. Bir de Harem-i Şerif'in dışında Bab el Rahme mezarlığında Mevlevîler için ayrı bir defin yeri bulunuyormuş. Buradaki Mevlevî Mezarlığı artık mevcut değil fakat Altın Kapı'nın duvarındaki kitabe halen duruyor. Mezarlığa ait 1624 tarihli kitabe taş üzerine kazınmış bir Mevlevî külahı içerisine yerleştirilmiş.

Kudüs'te Osmanlı döneminden kalma bir mevlevîhanenin pek fazla değişikliğe uğramadan günümüze ulaşması bizleri ziyadesiyle memnun eden bir durum. Kapısı genellikle kilitli olan mevlevîhane Türkiye'nin girişimleriyle bir kültür merkezi ya

Türbe içerisindeki sandukalar

Semahane ve minareye ait kitabe

da müze haline dönüştürülebilir. Burada Türk kültürünü ve Mevlevîliği yansıtan materyaller sergilenebilir. Şu haliyle Kudüs'e gelen Türklerin burayı bulmaları, bulsalar bile ziyaret edebilmeleri pek mümkün değil. İçeriye girebilmek burada ikamet eden ailelerin insafına bağlı... Kudüs Mevlevîhanesi'nin yeniden düzenlenebilmesi ancak Türkiye'nin girişimleriyle mümkün olabilecek bir şey. Lübnan'ın Trab-

lusşam şehrindeki mevlvihane çok daha harap bir vaziyette olmasına rağmen Türkiye tarafından restore ettirildi.

Trablusşam'daki mevlvihane "Mevlevî Müzesi" olarak kullanılacak. Kudüs Mevlvihanesi de Trablusşam Mevlvihanesi gibi Filistin Evkaf Dairesi'yle yapılacak bir anlaşma sonucunda aslına uygun olarak restore edilebilir.

Ali IŞIK

KİTÂB-I ACÂ'İB-İ MAHLUKÂT

4-

5a.

1. şemsün küsûfına (tutulması-na) ve kamerün husûfına (tutulma-sına) ve nazar kıl kamer yüzinde olan karalığa ki kâbil-i nûr degildir

2. ve nazar kıl aña ki arablar mec-cere (samanyolu) acemler râh-ı kehkeşân ve rûm ehli hâcılar yolu ve saman uğrusı dirler

3. ve bunların ve bunların sebe-bi beyân olınsa gerekdir ve acâ'ib semâvâta hasr (sınır) yoktur andansoñra nazar kıl acâ'ibe ki

4. asmân ve zemîn ortasındadır şihâb (parlak yıldız, göktaş) atılmak sehâb (bulut) hadis olmak (meydana gelmek) ve gök gürlmek ve şimşek

5. belürmek ve yıldırım ve yağ-mur yağmak muhtelif yiller esmek ve sakil (ağır) bulutlar peydâ olmak hüdâ-yı

6. sâfiyyde (Allah tarafından saf olarak) ve ol bulutlar muzcer (sıkıcı, usandırıcı) olmak yillere ki yiller an-ları sürer hakk ta'âlâ buyurduğu yirle-re

7. varur ve anda varır ve anda yağmur yağdırır ve yağmur katreleri bir birine ulaşmayub katre katre yire inmek

8. ve yir ânı yudub nebât bitmek eger birbirine muttasıl olub olukdan dökülür gibi döküleyidi

9. yirleri yırtar ve ekinleri harâb ider idi ve eger hâcet mikdârından eksik olayıdı nebâtât

10. hâsıl olmaz idi kur'ân-ı mecîdde buña işâret vardır ki hakk ta'âlâ buyurur **ve'llezî nezzele mine's-semâ'i**

11. **mâ'e bikaderin**⁽¹⁾ andansoñra nazar kıl yillerün ihtilâfına ki nice sene bulutları sürer ve yillerin ba'zî

12. bulutları dağıdır ve ba'zını cem' ider ve ba'zî ekinleri ve yemiş-leri besler ve ba'zî kurudur ve nazar kıl

13. yillerün ihtilâfına ki yerde ve nebâtâtta nice dürlü tasarruf iderler ve nazar kıl yere ki nice firâş (döşek, yatak) ve mihâd (beşik) olmuştur

14. ve neñlü döşenmiş ve nice vâsi'dür (geniş, engin) şöyle ki âdemî doñla (insanî yapısıyla) ömründe gezse ânuñ etrâfına iremez ve hakk

15. ta'âlâ buyurur **ve'l-arza faraşnâhâ feni'me'l-mâhidûn**⁽²⁾ ve yerün üzerün mesken ihyâ ve içini makarr-ı emvât (ölülerin karar yeri)

16. eyledi ve nazar kıl yere ki kuru toprak iken çün aña yağmur irer nebâtadan mâdenden ve hayvândan

17. acâ'ib hâdis (yeni yeni deği-şimler) olur ve hakk ta'âlâ buyurur **fenzur ilâ âsâri rahmetillahi keyfe yuhyi'l-arza ba'de mevthâ**⁽³⁾

(1) Zuhruf Suresi, 11. Ayet: "O, suyu gökten bir ölçüye göre indirir."

(2) Zariyât Suresi, 48. Ayet: "Yeryüzünü biz yayıp döşedik; ne güzel döşeyicimiz!"

(3) Rûm Suresi, 50. Ayet: "Allah'ın rahmetinin belirtilerine bir bak, yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor?"

bahr içinde ve bâkî

6. yer su altında kalmışdır ve andansoñra nazar kıl deñizlerüñ acâ'ibine ki acîb şekiller hayvânlar vardur ve her hayvân ki

7. kuruda vardur ânuñ misilli deñizde vardur •ve suda hayvânât olur ki kuruda ânuñ misilli olmaz andansoñra

8. nazar kıl deñizün cevherlerine ve deñizde sade içinde incü hâdis oldığına (oluşumuna)•ve nazar kıl su içinde yerün

9. taşdan ağaç biter gibi mercân bitdüğine•ve nazar kıl kıymetlü taşlar ve anber ve nefâ'is-i a'yân (değerli gözler) ki deñiz ânları kenâra atar

10. ve nazar kıl ağır yüklü gemilere ve ânlaruñ sür'at-i seyrine kuvveti ile ve deñizin acâ'ibi bî-haddür (sınırsızdır) cem' ve beyân

11. olunmağa kâbil degildür andansoñra nazar kıl envâ'-ı ma'âdine (maden türlerine) ki ba'zî yumşiyub terkîb (karıştırmak) ve tahmîr (yoğurmak)

12. •kâbildür altun ve gümüş ve bakır ve kalay ve demür gibi•ve ba'zî

yumşiyub terkîb olunmağa kâbil

13. degildür yakub ve zeberced (sarımturak, yeşil kıymetli taş) ve pîrûze (firuze) gibi•ve nazar kıl yerün ma'denlerüñ ba'zına ki kibrît (kükürt) ve katrân

14. hâdis olur ve cümle ma'denlerüñ ednâsı (en değersiz) tuzdur•eger bir şehh halkı tuz bulmayub tuzsuz ta'âm

15. yiseler ânuñ ehline (çocuğuna) fesâd (bozulmak) irer•andansoñra nazar kıl meyvelerüñ esnâfına (türlerine) ki şekilleri ve levnlere (renkleri)

16. ve lezzetleri ve râyihaları birbirine muhâlifdür•bâ-vücûd (vücutları) ki bir sudan hâsil olur hakk ta'âlâ buyurur **yüskâ**

17. **bimâ'in vâhidin ve nufazzilü ba'ziahâ alâ ba'zin fi'l-üküli**⁽⁴⁾ ve bir dânededen nice dâne nasıl olur ki hakk ta'âlâ buyurur.

(4) Ra'd Suresi 14. ayete atıftır. Bu ayetin tam meali şudur: "Yeryüzünde, hepsi de aynı su ile sulanan, birbirine komşu toprak parçaları, tek ve çok köklü üzüm bağları, ekinler, hurma ağaçları vardır. Fakat onları şekil ve lezzetçe birbirinden farklı kılmışızdır. Düşünen kimseler için bunda ibretler vardır."

Aczimin Giryesi

Geçinmek...

Kimimiz Mevlevî'yiz, kimimiz mevlevîlikten geçiniriz,
Kimimiz Alevî'yiz, kimimiz alevîlikten geçiniriz.
Hassas bir terazi olsa da tartılsak eminim görürüz ki
Hepimiz bir çeşit deliyiz lakin velîlikten geçiniriz...

Ahmet Sevgi